

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1934 kl. 2 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II: 382, angående fördelningen av statliga stipendier vid olika slags utbildningsanstalter.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för förberedande handläggning hänvisad motion, nr 382, har herr *Nyblom* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande fördelningen av statliga stipendier vid olika slags utbildningsanstalter samt vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen måtte föranleda.

Motionen.

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Första kammarens första tillfälliga utskott, som haft till behandling den med förevarande motion likalydande motionen nr 193 i första kammaren, har erhållit skolöverstyrelsens yttrande över motionen, vilket såsom bilaga fogats till föreliggande utlåtande.

Infördrat yttrande.

Vad i förevarande motion anföres angående vikten av att ungdomen från jordbrukarhemmen beredes så rikliga tillfällen som möjligt till intellektuell förkovran vill utskottet kraftigt understryka. Uppenbarligen ligger det i samhällets intresse, att alla befolkningsgruppers ungdom behålles vid andlig hälsa, och i likhet med motionärerna anser utskottet folkhögskolorna vara betydelsefulla organ för detta måls ernående. Särskilt för den obemedlade eller mindre bemedlade ungdom, som hårt drabbats av krisen, utgör vistelse vid en folkhögskola ett verksamt stöd. Sådan vistelse för denna ungdom kan emellertid näppe- ligen ifrågakomma, om icke möjligheter till erhållande av statliga elevstipendier stå till buds. Tyvärr har det statsfinansiella läget tvingat statsmakterna till en sparsamhet med dessa stipendier, som vållat bekymmer bland behövande ungdom ur alla befolkningsgrupper. Motionärerna göra sig till talesmän för detta bekymmer, sådant det tar sig uttryck på vissa håll bland jordbrukarbefolkningens ungdom. Utskottet har full förståelse för jordbrukarungdomens synpunkter och anser i likhet med motionärerna, att blotta innehavet av mindre jordbruksfastighet under nuvarande förhållanden icke möjliggör för föräldrarna att av egna medel bidraga till barnens vistelse å folkhögskola. Ett mindre jordbruk innebär ju visserligen en tryggad arbetsplats men skänker endast i undantagsfall möjlighet att bekosta familjemedlemmars vistelse utanför hemmet. Att även ungdom från mindre bemedlade jordbrukarhem bör komma i åtnjutande av

Utskottet.

stipendier anser därför utskottet uppenbart. Emellertid anse motionärerna, att denna princip för närvarande icke tillämpas, därför att vid stipendiefördelningen taxeringsvärdet å innehavd jordbruksfastighet tillmätes allt för stor vikt.

Av skolöverstyrelsens yttrande synes dock ej framgå, att missförhållanden av denna art vidlåda det nuvarande systemet för fördelning av statliga elevstipendier vad angår överstyrelsens handläggning av dessa ärenden. I vad mån lokala skolstyrelser tolka medellöshetsbegreppet på annat sätt än vad de överordnade statliga myndigheterna göra, undandrager sig utskottets kännedom, men vid utskottets handläggning av ärendet har intet framkommit, som tyder på att icke överstyrelsens tolkning i regel tillämpas. Under sådana förhållanden skulle ur jordbrukarungdomens synpunkt intet vinnas genom en utredning angående fördelningsprinciperna för ifrågavarande stipendier.

Under hänvisning till det ovan anförda får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1934.

På utskottets vägnar:

JOSEF WEIJNE.

Närvarande vid ärendets behandling i utskottet: herr *Weijne*, herr *Erlander*, herr *Nyblom*, herr *Meyerhöffer**, fru *Gustafson*, fru *Eklund*, herr *Norén*, herr *Sefve*, herr *Mårtensson**, herr *Jacobsson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Nyblom*.

Bilaga.

Till

Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Genom nådig remiss den 9 februari 1934 har Skolöverstyrelsen anbefallts att så skyndsamt som möjligt och senast den 10 mars 1934 till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott inkomma med av utskottet begärt yttrande över en av herr Holstenson m. fl. i första kammaren väckt motion, nr 193, angående fördelningen av statliga stipendier vid olika slag av utbildningsanstalter.

Till åttlydnad härav får överstyrelsen anföra följande.

I anslutning till en till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställd framställning från en sammanslutning av folkhögskolelever, vilken framställning i avskrift även ingivits till överstyrelsen, framhålla motionärerna, att söner och döttrar till bönder och med dem likställda hava lika stora svårigheter som arbetslösa industriarbetare att anskaffa medel till en skolvistelse.

I motionen göres gällande, att lantbrukarungdomen i fråga om möjlighet att erhålla statsstipendier är sämre ställd än övrig ungdom, och motionärerna hysa den uppfattningen, att som villkor för erhållande av stipendium skulle fordras intyg om medellöshet. Sålunda skulle t. ex. en son till en lantbrukare, som äger jordbruk, taxerat till 15.000 kronor, vara utesluten från möjligheten till att erhålla stipendium, även om fadern hade så stora skulder, att tillgångarna med endast några tusen kronor överstege skulderna.

Motionen utmynnar i förslag om utredning rörande fördelningen av statliga stipendier vid olika slags utbildningsanstalter.

Av de utbildningsanstalter, som stå under överstyrelsens inseeende, utdelas statliga stipendier till eleverna vid folk- och småskoleseminarier, vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt vid folkhögskolor.

Överstyrelsen har, för att belysa motionärernas påståenden, verkställt en undersökning rörande den utsträckning, i vilken statsstipendier tilldelats söner och döttrar till lantbrukare. På grund av den korta tid, som stått överstyrelsen till förfogande, och det mycket omfattande material, som för ändamålet måste genomgå, har överstyrelsen nödgats inskränka den detaljerade undersökningen till att omfatta endast materialet från en kategori av läroanstalter.

Dels med hänsyn till att motionärerna särskilt nämna folkhögskolorna och påpeka dessas betydelse för lantbrukarungdomen, dels med hänsyn till att dessa skolor representera den ojämförligt största gruppen stipendiater, har överstyrelsen lagt nämnda skolor till grund för undersökningen.

Överstyrelsen har valt 15.000 kronors taxeringsvärde såsom gräns mellan två grupper. Detta har skett endast på grund av att motionärerna valt sagda värde för att exemplifiera sina påståenden. I själva verket har överstyrelsen i ett betydande antal fall utdelat stipendier till söner och döttrar av föräldrar, som äga jordbruksfastigheter med avsevärt högre taxering. Emellertid är givetvis jordbruksfastighetens taxeringsvärde endast en av de många faktorer, vartill överstyrelsen vid fördelningen av stipendierna tagit hänsyn. Andra sådana faktorer äro: sökandens egen taxerade inkomst, föräldrarnas inkomst, andra tillgångar än fast egendom, antal oförsörjda barn i familjen, arbetslöshet

i familjen, vare sig i fråga om sökanden eller fadern eller syskon, understöd från annat håll, skulder, faderns och sökandens ålder, sökandens civilstånd och försörjningsskyldighet, sökandens möjlighet att bo i hemmet under kursen, fri kost m. m. Till alla dessa omständigheter har i tabellen ingen hänsyn kunnat tagas.

Stipendier åt elever från jordbrukarhem vid folkhögskolors huvudkurser 1933—1934.

Antalet stipendiesökande elever vid folkhögskolornas huvudkurser 1933—1934 var 3,428. Av dessa elever voro 886 eller 25,85 procent från jordbrukarhem.

Skolöverstyrelsen tilldelade 3,159 elever stipendium. Av dessa voro 785 eller 24,85 procent från jordbrukarhem.

Folkhögskolornas styrelser ha av samtliga stipendiesökande ansett 147 elever icke behövande. Av dessa voro 74 eller 50,34 procent från jordbrukarhem. Skolöverstyrelsen har förklarat 269 elever icke stipendieberättigade. Av dessa voro 101 eller 37,55 procent från jordbrukarhem.

Skolöverstyrelsens beräkning av stipendier åt elever från jordbrukarhem framgår av följande tabell.¹

Behovsgrader	Föräldrarnas jordbruksfastighet taxerad till			Summa elever från jordbrukarhem	
	mer än 15,000 kronor	15,000 kronor ² eller därunder ³			
Behovsgrad 3:					
Stipendium å 35 kr. per månad.....	21	179		200	
» » 30 » » »	47	123		170	
» » 25 » » »	55	88	390	143	513
Behovsgrad 2:					
Stipendium å 20 kr. per månad.....	55	61	61	116	116
Behovsgrad 1:					
Stipendium å 15 kr. per månad.....	54	43		97	
» » 10 » » »	40	19	62	59	156
<i>Summa för samtliga behovsgrader ...</i>		272	513		785
Elever, vilka av skolstyrelserna och Skolöverstyrelsen ansetts icke stipendiebehövande	56	18		74	
Övriga elever, vilka av Skolöverstyrelsen ansetts icke stipendieberättigade	² 22	³ 5		27	
<i>Summa elever, vilka av Skolöverstyrelsen icke tilldelats stipendier</i>		78	23		101
<i>Summa stipendiesökande</i>		350	536		886

¹ Anm. Här ha endast medräknats elever från hem, vilka ha sin huvudsakliga bärgning av jordbruk. Så har t. ex. elev, vars målsman därjämte har någon annan inkomstbringande sysselsättning (faktor, skogvaktare, uppsyningsman etc.) icke medräknats. Uppgifterna äro hämtade ur elevernas stipendieansökningar.

² Dessas föräldrar ägde fastighet, i de flesta fall taxerad till belopp, som betydligt översteg 15.000 kronor, därjämte i en del fall även kapital.

³ För dessa 5 gäller, liksom för de övriga 18, att föräldrarna (eller eleven själv) utom fastigheten ägde avsevärt kapital.

Såsom framgår av sammanställningen ha 886 söner och döttrar till jordbrukare sökt stipendium. Av dessa ha 785 eller 88,60 procent erhållit stipendium, därav 513 inom högsta behovsgraden. Endast 101 ha vägrats stipendium, och bland dessa ha skolornas styrelser avstyrkt stipendium för 74. Av de återstående 27 är det endast 5, vilkas föräldrar ha så litet lantbruk, att det taxerats till 15,000 kronor eller därunder, och i samtliga dessa sistnämnda fall äga föräldrarna eller sökanden — utom jordbruksfastigheten — ett avsevärt kapital.

Enligt gällande författning ha visserligen folkhögskolornas styrelser rätt att vidtaga jämkningar i de belopp, som av överstyrelsen beräknats för de särskilda eleverna, men styrelserna kunna endast på grund av anmärkningar mot vederbörandes flit och uppförande beröva en elev stipendium, såvitt han bevisat kursen två tredjedelar av den i gällande författning bestämda minimitiden.

De principer, som överstyrelsen följt vid stipendieanslagens fördelning mellan folkhögskolorna, ha även tillämpats vid fördelningen av stipendieanslagen till elever vid såväl folk- och småskoleseminarier som kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Vid yrkesskolorna var totala antalet stipendiesökande budgetåret 1932/1933 2,070, av vilka 1,356 tilldelades stipendium. Av dessa 1,356 voro 238 barn till lantbrukare. Av nämnda 238 lantbrukare ägde 179 jordbruk, som var taxerat till högst 15,000 kronor, och 59 jordbruk med högre taxeringsvärde. Inte heller bland de sökande vid här ifrågakvarande läroanstalter har stipendium vägrats någon, enbart av den anledningen att föräldrarna äga ett jordbruk, som är taxerat till 15,000 kronor.

Då såsom framgår av här lämnade redogörelse den motivering, som i motionen lämnats för kravet på en utredning, icke är hållbar och då överstyrelsen icke kan finna, att något kan vinnas med den föreslagna utredningen, får överstyrelsen vördsamt hemställa, att utskottet måtte avstyrka motionen.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Fredriksson, t. f. avdelningschefen undervisningsrådet Nylund, t. f. undervisningsrådet Isaacsson, föredragande, och t. f. undervisningsrådet friherre Hummerhielm.

Stockholm den 23 februari 1934.

OTTO HOLMDAHL.

August Isaacsson.

/Einar Sprinchorn.